

Monumentnummer*: 532295

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 15 juli 2016
Kadaster deel/nr 82813/65

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Utrecht Utrecht Utrecht

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Utrecht AA 35

Omschrijving**

Cluster 30. Fortwachterswoning.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

FORTWACHTERSWONING als buiten het forteiland, maar binnen de fortgracht, gebouwd onderdeel van het Fort De Gagel. De woning ligt op het landhoofd aan de Klopdijkzijde bij de Gageldijk. Op deze plaats komt een woning voor op een tekening van het fort uit 1880; vermoedelijk betreft het dit exemplaar, maar er is ook informatie die het gebouw op 1904 dateert. Omdat de meeste forten en andere (buiten de bebouwde kom gelegen) verdedigingswerken - wanneer er geen sprake was van mobilisatie of oefeningen - geen bezetting met militair personeel hadden, was er in veel gevallen een aparte woning of andersoortig onderkomen voor een beheerder of wachter. Soms had een dergelijk(e) woning of onderkomen tevens een andere functie, zoals die van sluiswachterswoning of brugwachtershuis. In de toegepaste architectuur bestaat mede hierdoor geen uniformiteit; ook het gebruikte bouw materiaal varieert, maar bestaat gewoonlijk uit baksteen of hout, terwijl verder het aantal bouwlagen verschilt. Voorts is er voor wat betreft de locatie van een wachterwoning geen duidelijke standaard; sommige liggen binnen de fortgracht, andere daarbuiten - soms zelfs op enige afstand van het fort, maar gewoonlijk zijn ze wel aan de keelzijde van het desbetreffende fort gesitueerd. De fortwachterswoning bij het Fort De Gagel is een bakstenen bouwwerk onder zadeldak, één bouwlaag omvattend. In het zuidoostelijke dakvlak zijn relatief recent een veluxraam en een rookgasuitlaat aangebracht. Luiken uitgevoerd met (niet oorspronkelijk) rood en wit zandlopermotief. De kopse gevels beide voorzien van pleisterlaag en rechthoekige vensters en kleinere exemplaren in beide topgevels, mogelijk later ingebracht.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

FORTWACHTERSWONING aan de rond het fort geleide Gageldijk / Klopdijs en gesitueerd op het landhoofd, naast de toegang tot Fort De Gagel. De woning is gebouwd op rechthoekige plattegrond (ca. 10 x 7 m) en wordt gedekt door een met gesmoorde (holle) pannen gedekt zadeldak, waarin in noordwestelijk dakvlak relatief hoog, gemetseld rookkanaal. De woning telt één bouwlaag en is aan de achterzijde voorzien van een (latere) uitbouw. De geheel in baksteen opgetrokken woning kent wit geschilderde bepleistering van de kopse gevels. De zuidoostelijke langsgevel (hoofdgevel) bezit een centrale, getoogde toegangsopening waarin een midden-20ste-eeuwse deur en gedeeld bovenlicht, en links en rechts een getoogd, houten schuifvenster (nieuw ingevuld; tevens enkele gevelankers. In noordoostelijke kopse gevel dito vensteropeningen; al deze vensters voorzien van luiken. In topgevels noordoost kleinere vensters.

Waardering

FORTWACHTERSWONING van Fort De Gagel is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de of vroeg-20ste eeuw).

Het betreft hier een onderdeel dat vermoedelijk dateert van rond 1880 - maar mogelijk van 1904 - namelijk een buiten het fort, maar binnen de fortgracht, op het landhoofd gelegen, militaire dienstwoning.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en vanwege de bijzondere ligging aan de keelzijde van het fort op het landhoofd.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een bij een verdedigingswerk ingerichte, militaire dienstwoning.

* Het onderdeel is tamelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering, alsmede diverse onderdelen intact zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militair verblijfsgebouw

Functie